

Nr 219.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till teckning av ytterligare aktier i Svenska skifferoljeaktiebolaget; given Stockholms slott den 11 april 1947.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Gunnar Myrdal.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 11 april 1947.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans- och folkhushållningsdepartementen anför chefen för handelsdepartementet, statsrådet Myrdal.

I skrivelse den 18 februari 1946 föreslog styrelsen för Svenska skifferoljeaktiebolaget, att vissa nya anläggningar skulle uppföras vid bolagets skifferoljeverk vid Kvarntorp, varjämte styrelsen framlade plan för en finansiell rekonstruktion av bolaget. Syftet med de nya anläggningarna skulle vara dels att i vissa hänseenden rationalisera den redan igångsatta produktionen

vid verket dels ock att öka produktionen genom utvinning av vissa biprodukter. Utbyggnadsprogrammet omfattade bland annat en anläggning för produktion av gasol (flaskgas). I första hand skulle gasolen användas för bränsleändamål. Bolaget avsåg emellertid att verkställa utredning i syfte att utvärdera huruvida gasolen därutöver kunde användas för tillverkning av kemisk-tekniska produkter. Det omedelbara kapitalbehovet för genomförande av utbyggnadsprogrammet uppskattade styrelsen till 10 700 000 kronor, varav 6 500 000 kronor beräknades belöpa på gasolanläggningen. För bestridande av bland annat kostnaderna för anläggningarna hemställde styrelsen, att ett belopp å sammanlagt 16 000 000 kronor måtte tillföras bolaget genom nyteckning av aktier. I anledning av framställningen föreslog Kungl. Maj:t, på min hemställan, i propositionen 1946: 304, riksdagen att under kapitalbudgeten, fonden för statens aktier, för ändamålet anvisa ett investeringsanslag av 16 000 000 kronor. Med godkännande av utbyggnadsprogrammet anvisade riksdagen det begärda anslaget (r. skr. nr 440). Jag torde för närmare kännedom om de beslutade nyinvesteringarna och om planen för den finansiella rekonstruktionen samt för upplysning om tidigare till bolaget anvisade anslag få hänvisa till den redogörelse, som lämnats i propositionen 1946: 304. I detta sammanhang må endast nämnas, att sedan den finansiella rekonstruktionen av bolaget numera företagits bolagets aktiekapital uppgår till 20 000 000 kronor.

I skrivelser den 7 och 26 februari 1947 har nu *styrelsen för Svenska skifferoljeaktiebolaget* framlagt plan för en distribution i egen regi av gasol samt utredning om utbyggnad av en kemisk-teknisk industri för tillverkning av högvärdiga produkter med vissa i gasolen ingående s. k. omättade kolväten såsom utgångsmaterial. Vid skrivelserna ha fogats vissa bilagor.

Med hänsyn till ärendets natur torde en mera fullständig redogörelse av bolagets framställningar icke böra lämnas i detta sammanhang. Handlingarna i ärendet komma emellertid att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Beträffande planen för en distribution i egen regi av gasol må av styrelsens skrivelse den 7 februari 1947 jämte därtill fogade bilagor återgivas följande.

Ett rationellt utnyttjande av de stora kvantiteter icke kondenserbara gaser, som erhållas vid skifferoljedestillationen, är av avgörande betydelse för bolagets målsättning att göra driften vid anläggningarna i Kvarntorp lönsam. Dessa gaser innehålla bland annat högvärdiga kolväten såsom propan, butan, propylen och butylen, vilka om de isoleras kunna under tryck förvaras i flytande form på flaskor och andra behållare. Sådan under tryck förvarad gas — gasol eller flaskgas — kan distribueras för användning i hushåll och industrier, där tillgång till lysgas saknas. Gasolen är ur flera synpunkter väsentligt överlägsen lysgasen, huvudsakligen på grund av att gasolen har ett högt värmevärde och dessutom är giftfri. Gasol har också vunnit stor avsättning, särskilt i Amerikas förenta stater men även i England, Frankrike, Belgien och Holland.

I anledning av riksdagens godkännande av propositionen 1946: 304 beslöt styrelsen den 1 juli 1946, att den i propositionen föreslagna gasolanläggningen

snarast möjligt skulle utföras. Entreprenad för anläggningen har placerats hos ett amerikanskt företag. Anläggningen beräknas vara fullt färdig att tagas i drift i mitten av år 1948. Enligt en uppgjord prognos för produktionen av gasol kommer produktionskapaciteten i slutet av år 1949 att uppgå till omkring 10 000 ton per år, i slutet av år 1952. Produktionen beräknas fördela sig på följande förbrukningsområden, nämligen hushåll, industrier, export och tillverkning inom bolaget av kemisk-tekniska produkter.

Förbrukningen i Sverige av gasol har i motsats till förut angivna länder hittills varit mycket obetydlig. Detta har berott dels på att någon tillverkning av gasol ej funnits inom landet dels ock på att transoceaniska transporter av gasol dragit höga kostnader. Därtill kommer, att utvecklingen på detta område ägt rum under de senaste tio åren och att Sverige under större delen av denna tid varit avstängt från import.

Distributionen av gasol, framför allt när leveranserna avse försäljning till hushåll och mindre industrier, nödvändiggör en omfattande distributionsapparat med högt driven distributionservice. Avsättningen av de volymer, varom här är fråga, kan vidare icke erhållas på en gång. Marknaden måste först bearbetas och distributionsmateriel anskaffas. Ett utmärkt stort intresse och en latent mycket stor marknad finnes likväl för gasolen. En företagen marknadsanalys visar, att full avsättning för de kvantiteter, som beräknas kunna tillverkas för ifrågavarande ändamål, kan uppnås först omkring fyra år efter anläggningens igångsättande. Det är därför av största vikt för bolaget, att försäljningsverksamheten upptages så snart som möjligt och att all erforderlig utrustning för distributionen finnes tillgänglig för en snabb utveckling av försäljningsverksamheten. Vid beräkningen av behovet av distributionsmateriel, vilken skulle omfatta flaskor, järnvägstankvagnar, tankbilar och fyllnadsstationer samt kompletteringsutrustning, har bolaget utgått från att verksamheten bör inriktas på ett program, som möjliggör största möjliga avsättning av tillverkad gasol inom kortast möjliga tid efter det driften vid anläggningen igångsatts. Detta betyder, att bolaget redan vid starten bör förfoga över en distributionsmateriel, som är väsentligt större än den som vid motsvarande tid varit avsedd enligt det av statsmakterna år 1946 godtagna utbyggnadsprogrammet. Av distributionsmaterielen beräknas viss del komma att försälas till förbrukarna av gasolen.

De fördelar, som bolaget skulle erhålla vid en distribution av gasol i egen regi, bestå i möjligheterna att genomföra en sådan prissättning, vilken underlättar den ökning av gasolomsättningen, som bolaget eftersträvar och som samtidigt tillförsäkrar landets konsumenter av gasol de gynnsammaste inköpsvillkoren.

Bolagets totala kapitalbehov för distributionsmaterielen beräknas under perioden 1948—1949 att uppgå till omkring 3 500 000 kronor samt i slutet av år 1952 till omkring 4 000 000 kronor. Denna investering innebär, att icke fullt hälften av den för distributionen erforderliga flaskutrustningen kommer att befinna sig i bolagets ägo.

Angående den av styrelsen framlagda utredningen om utbyggnad av en kemisk-teknisk industri anför styrelsen i skrivelsen den 26 februari 1947 i huvudsak följande.

Den kemisk-tekniska industri och de kemiska produkter, varom nu är fråga, äro i stort sett resultatet av landvinningar inom den kemisk-tekniska forskningen under det sista decenniet. Industrien omfattar tillverkning av högvärdiga, värdefulla produkter, vilka i sin tur bilda utgångsmaterial för

tillverkning av en mängd andra högförädlade varor, avsedda för olika användningsområden.

Av den kvantitet gasol, som beräknas kunna framställas vid bolagets gasol-anläggning, beräknas cirka 3 000 ton per år utgöras av s. k. omättade kolväten. Dessa ha visserligen vid användning såsom bränsle fullständigt samma värde som övriga i gasolen ingående kolväten, men lämpa sig dessutom utmärkt såsom råvara för en kemisk-teknisk industri på grund av sin stora reaktionsbenägenhet. De produkter, som kunna erhållas ur dessa omättade kolväten, ha icke tidigare kunnat tillverkas i Sverige, enär dessa kolväten förut icke varit tillgängliga här i landet. Sverige skulle alltså, om utbyggnaden kommer till stånd, på ett mycket tidigt stadium tillförsäkras en verksamhetsgren, som skulle ligga på toppen av den kemisk-tekniska industriella utvecklingen. Det är uppenbart, att det under sådana förhållanden är otillfredsställande att använda dessa värdefulla kolväten såsom bränsle, även om det såsom i detta fall gäller högvärdiga förbränningsändamål. Med hänsyn till marknadssituationen är det av betydelse att tillverkningen av de planerade kemisk-tekniska produkterna upptages snarast möjligt.

Vid förädlingen av de omättade kolvätena kunna tre tillvägagångssätt väljas, nämligen den s. k. alkoholvägen, klorvägen och salpetervägen. Med hänsyn till att vid användning av alkoholvägen inga främmande råvaror krävas, har bolagets forskningsavdelning först koncentrerat sitt intresse på att genomarbeta de problem, som måste lösas för att det skall vara möjligt att på denna väg genomföra tillverkning i industriell skala. Då detta forskningsarbete i laboratorie- och halvstor skala nu är färdigt, anser sig styrelsen kunna föreslå en utbyggnad. För närvarande sysslar forskningsavdelningen med försök angående en tillverkning enligt klor- och salpetervägarna. Så snart de tekniska och ekonomiska förutsättningarna klarlagts, kommer frågan om fortsatt utbyggnad att bli aktuell. Denna utbyggnad kommer i sin tur att kräva ytterligare kapitalinvesteringar. Det är nämligen ur olika hänseenden nödvändigt att vid en tillverkning i industriell skala behärska hela den produktserie, som omspännes av åtminstone alkohol- och klorvägarna.

De produkter, som bolaget avser att tillverka, ha ett mycket vittomfattande användningsområde, t. ex. såsom lösningsmedel och såsom utgångsmaterial inom tvättmedelsindustrien. Förhållandena framför allt i Amerikas förenta stater visa också, att forskningen och den industriella utvecklingen inom hithörande område omfattas med det största intresse. Marknadspriserna på dessa varor, vilka överhuvud taget äro mycket svåra att uppbringa, äro för närvarande höga och variera från fall till fall. Man kan dock utgå ifrån, att det nuvarande prisläget kommer att sjunka väsentligt, men även när så sker anser sig bolaget kunna påräkna ett genomsnittspris som väl täcker produktionskostnaderna och ger ett tillfredsställande driftsresultat.

Den första utbyggnadsetappen (alkoholvägen) har kostnadsberäknats till 1 500 000 kronor. Kostnaderna för nästa utbyggnadsetapp (klorvägen) kunna preliminärt beräknas till ytterligare 2 000 000 à 2 500 000 kronor inklusive erforderlig klor-alkali-anläggning. Den tredje utbyggnadsetappen (salpetervägen) befinner sig för närvarande på utredningsstadiet. Denna utbyggnad kommer att till sin storleksordning kunna jämföras med den andra utbyggnadsetappen.

Den föreslagna produktionen omfattar så många olika möjligheter, att det är mycket svårt att från början fastställa ett för många år fixerat utbyggnads- och tillverkningsprogram. Det är emellertid givetvis av största värde, att de olika utbyggnadsetapperna gripa in i varandra på ett rationellt och tekniskt riktigt sätt. Styrelsen menar härmed, att det ur kapitalkostnadssyn-

punkt är viktigt att vid utbyggnaden helst planera för samtliga de produktionsuppgifter, som slutgiltigt skola genomföras. Samtidigt är det också till fördel för bolaget att så tidigt som möjligt kunna förse marknaden med största möjliga antal kemisk-tekniska produkter. Efterfrågan på dessa är nämligen ofta kombinerad. Styrelsen anser därför, att man i utbyggnadsprogrammet bör samtidigt i varje fall inkludera en tillverkning enligt såväl alkoholvägen som klorvägen. Under utbyggnadstiden för den första etappen, som kan beräknas till $1\frac{1}{2}$ à 2 år, kan nämligen förutsättas, att de problem av anläggnings- och tillverkningsteknisk art som föreligga beträffande den andra etappen bliva helt lösta. Det är då riktigt att ha möjlighet att kombinera de båda första tillverkningsvägarna, vilket — förutom kapitalkostnads-synpunkterna — även kommer att underlätta anskaffningen av materiel och maskinell utrustning med långa leveranstider. Beträffande den tredje tillverknings-etappen däremot anser sig styrelsen icke kunna för närvarande framlägga ett definitivt förslag.

Styrelsen övergår härefter i sin skrivelse den 26 februari 1947 att behandla spörsmålet om finansieringen av såväl den planerade distributionen i egen regi av gasol som den ifrågasatta utbyggnaden för den kemisk-tekniska industrien. Styrelsen erinrar om att kapitalbehovet för gasoldistributionen beräknas till omkring 4 000 000 kronor i slutet av år 1952 samt att kostnaderna för utbyggnaden av den kemisk-tekniska industrien uppskattas för första utbyggnadsetappen till 1 500 000 kronor och för andra utbyggnadsetappen till 2 000 000—2 500 000 kronor. Det sammanlagda kapitalbehovet skulle således uppgå till 8 000 000 kronor. Styrelsen förklarar sig anse det riktigt, att kapitalanskaffningen finge ske genom upplåning och att frågan om aktiekapitalets ökning upptoges till avgörande först då man mera definitivt kunde överblicka i vilken utsträckning en dylik ökning vore erforderlig. Styrelsen hemställer därför om medgivande att upptaga lån å 8 000 000 kronor för finansieringen av den planerade gasoldistributionen samt av första och andra utbyggnadsetappen beträffande den kemisk-tekniska tillverkningen. Därjämte anhåller styrelsen att, sedan ytterligare utredning verkställts rörande den tredje utbyggnadsetappen, i mån av behov jämväl få upptaga lån för genomförandet av denna etapp. Det härför erforderliga lånebeloppet uppskattas av styrelsen till 2 500 000 kronor. Slutligen hemställer styrelsen att, om så befunnes erforderligt, såsom säkerhet för upplåningen få pantförskriva inteckningar i bolagets egendom.

Över bolagets framställningar ha, efter remiss, yttranden avgivits av statskontoret, kommerskollegium, fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret.

Statskontoret, som förklarar sig sakna möjlighet att bedöma de föreslagna utvidgningarna ur teknisk och driftekonomisk synpunkt, framhåller, att där-est utvidgningarna ansåges böra komma till stånd frågan därom borde underställas riksdagens prövning och erforderliga kapitalmedel anvisas å riksstaten. Intill dess storleken av det kapitalbelopp, som slutligen borde tillskjutas såsom aktiekapital, kunde bestämmas, borde de erforderliga medlen anvisas i form av lån under fonden för låneunderstöd. Ämbetsverket ansåge sig sålunda icke kunna tillstyrka bifall till bolagets hemställan om medgi-

vande att för berörda ändamål få upptaga lån och härför pantförskriva in-teckningar i bolagets egendom.

Kommerskollegium säger sig beträffande den av styrelsen framlagda planen angående distributionen av gasol finna troligt, att en ej obetydlig av-sättning av gasol borde kunna uppammas, särskilt i många tätorter, där ser-vicestationer bleve lätt åtkomliga, men att dock en viss konkurrens med im-porterade eller inom landet av importerad nativ olja framställda produkter antagligen skulle göra sig gällande. — Angående den ifrågasatta tillverkning-en av kemisk-tekniska produkter framhåller kollegium bland annat, att sam-ma eller liknande produkter framställdes i Sverige av flera företag. Inhemsk konkurrens på området kunde således förväntas, liksom utan tvivel även ut-ländsk. En viss försiktighet till undvikande av att allt för stor industriell kapacitet tillskapades vore därför påkallad. Kollegium funne det emellertid skäligt, att bolaget bereddes möjlighet att utveckla en förädlingsindustri med skifferoljeprodukter som utgångsmaterial. Det torde dock vara påkallat att framgå med en viss försiktighet till undvikande av felaktiga eller alltför stora investeringar. Det föreliggande utredningsmaterialet medgåve icke en mera ingående granskning av skäligheten av de ifrågasatta beloppen. Kollegium funne emellertid icke skäl till erinran mot bifall till bolagets framställningar.

Fullmäktige i riksbanken yttra, att vad styrelsen anfört beträffande finan-sieringen av de planerade utbyggnaderna icke i och för sig föranlett någon erinran från fullmäktiges sida. Fullmäktige ansåge det emellertid icke möj-ligt att på grundval av den förebragta utredningen taga ståndpunkt till de tekniska och ekonomiska sidorna av de framlagda förslagen. Fullmäktige förutsatte därför, att förslagen i dessa avseenden kompletterades och gjordes till föremål för en ingående granskning i andra instanser. Helt allmänt måste dock allvarliga betänkligheter hysas mot att i nuvarande läge, då en begräns-ning av investeringsvolymen framstode som nödvändig, igångsätta utbygg-nader av den betydande omfattning förslagen åsyftade. Med avseende å in-vesteringarna för distributionsändamål borde endast på mycket starka skäl ifrågakomma att nu göra nyanläggningar. Vad anginge de föreslagna anlägg-ningsarbetena för den av styrelsen planerade kemisk-tekniska tillverkningen förbisåge fullmäktige icke, att en inhemsk produktion av denna art kunde te sig önskvärd av olika skäl. Fullmäktige hade emellertid även på denna punkt velat understryka vikten av att frågan huruvida anläggningsarbetena borde igångsättas i nuvarande läge i vederbörande instanser särskilt pröva-des mot bakgrunden av vad fullmäktige nu anfört rörande nödvändigheten av att tills vidare begränsa investeringsvolymen.

Fullmäktige i riksgäldskontoret erinra till en början om sitt år 1946 av-givna yttrande över styrelsens förslag till finansiell rekonstruktion av bola-get. Fullmäktige hade då ställt sig tveksamma i fråga om anvisande av ett så stort belopp, som då föreslagits för bolagets rekonstruktion (16 000 000 kro-nor), enär det ej kunde anses uteslutet, att ytterligare kapitalinsatser fram-deles skulle komma att visa sig nödvändiga. Fullmäktige framhålla, att det visserligen för närvarande ej vore fråga om anvisande av nya anslagsmedel,

utan om medgivande för bolaget att genom upplåning anskaffa erforderliga belopp. Vid ett genomförande av de nu föreslagna anskaffningarna och anläggningarna kunde man emellertid inom en tämligen snar framtid motse framställning om anslag för ökande av bolagets aktiekapital. Den utredning, som föreläge i remissakten, gåve vidare ej möjlighet för fullmäktige att med någon säkerhet bedöma det ekonomiska utfallet av ifrågavarande kapitalinvesteringar. Fullmäktige ställde sig därför mycket tveksamma även till den nu föreliggande framställningen.

Vid olika tillfällen har jag haft anledning framhålla, att de statliga in- *Departements-*
chefen.
dustriföretagen böra drivas efter samma affärsmässiga principer som privata företag. De statliga företagen böra sålunda inrikta sig på att bli ekonomiskt bärkraftiga utan subventioner från det allmänna. Men för att de skola kunna fylla detta krav, måste deras ledning i likhet med ledningen för de privata företagen ha en betydande självständighet och rörelsefrihet. Ett uttryck härför är, att de statliga företagen organiserats såsom bolag med en gentemot aktieägaren-staten ansvarig styrelse som ledare av företaget. Särskilt under nuvarande betingelser med plötsliga förändringar i marknadsförhållanden och priser, vilka ofta kunna vara omöjliga att förutse, kräves det snabba avgöranden av företagens ledning. Även under normala tider kunna sådana situationer uppstå, då hastiga ingripanden äro erforderliga. Omläggningar av produktionen och upptagande av nya tillverkningar måste sålunda kunna beslutas med kort varsel, om icke gynnsamma leverans- och avsättningsmöjligheter skola försittas. Om i dylika fall ledningen för ett statligt företag skall vara nödsakad att avvakta riksdagens beslut för att vidtaga åtgärder eller för att göra ändringar i tidigare av riksdagen godkänt program angående företagets verksamhet, kan en gynnsam utveckling av företaget äventyras. Det framstår därför såsom ett önskemål, att företagsledningen beredes ett visst mått av frihet att företaga dispositioner av brådskande natur, så länge ledningen håller sig inom den allmänna ramen för den verksamhet, som riksdagen godkänt. Om företagen kunna finansiera utvidgningar och omläggningar med eget kapital, torde de redan nu anses ha en dylik frihet. Samma frihet bör enligt min uppfattning gälla, om företagen kunna upptaga lån mot egna säkerheter, förutsatt att upplåningen kan anses förenlig med sunda finansieringsprinciper. Jag förutsätter därvid, att företagsledningen i fråga om större dispositioner inhämtar Kungl. Maj:ts godkännande.

Styrelsen för Svenska skifferoljeaktiebolaget har nu i sina tidigare återgivna skrivelser framlagt förslag angående distribution i egen regi av den vid oljeverket i Kvarntorp framställda gasolen och angående viss utvidgning av anläggningarna därstädes för tillverkning av kemisk-tekniska produkter. De härför nödvändiga investeringarna skulle enligt styrelsens förslag till en början finansieras medelst lån mot egna säkerheter.

Det må då först nämnas, att styrelsen vid framläggandet år 1946 av sitt förslag om uppförandet vid oljeverket i Kvarntorp av bland annat en anläggning för produktion av gasol icke tagit ställning till frågan om distributionen

av gasolen. Detta hade sin grund däri, att styrelsen på grund av långa leveranstider för viss i gasolanläggningen ingående materiel ansåg det vara angeläget att beslut om anläggningens uppförande fattades redan under förra årets vårriksdag. Den mera ingående marknadsanalys, som behövde verkställas för planering av distributionen, hade därför icke medhunnits vid förslaget framläggande. Likaså hade styrelsen icke haft tid att undersöka, vilka kemisk-tekniska produkter som lämpligast kunde framställas ur gasolen. Styrelsen använde sig därför i sina då framlagda beräkningar rörande gasolanläggningen av den arbetshypotesen, att gasolen endast skulle användas såsom bränsle samt att den skulle säljas fritt Kvarntorp till ett pris, som täckte produktionskostnaderna och lämnade skälig vinst.

Vad beträffar styrelsens förslag, att bolaget självt skall omhänderha distributionen av gasolen ha riksbanksfullmäktige med hänsyn till rådande läge framfört betänkligheter mot en investering för detta ändamål. Riksgäldsfullmäktige ha under framhållande av svårigheten att bedöma det ekonomiska utfallet av en investering sådan som denna jämväl ställt sig tveksamma till förslaget. Jag vill i anledning härav understryka, att enär gasolanläggningen enligt föreliggande planer beräknas stå färdig att leverera gasol i mitten av år 1948 en distributionsapparat för gasolen sålunda senast vid denna tidpunkt måste finnas tillgänglig. Enligt vad jag under hand inhämtat, finnes för närvarande inom landet icke någon utrustning av det speciella utförande, som erfordras för en dylik distribution. Ny utrustning för ändamålet måste därför under alla förhållanden anskaffas.

Med hänsyn till att det gäller att på den svenska marknaden introducera en i stort sett ny produkt, är det av största vikt för bolaget att redan från början behärska prissättningen av gasolen i detaljhandeln, så att icke höga mellanhandsmarginaler förhindra en snabb utbyggnad av marknaden och ett fullt utnyttjande av gasolanläggningens kapacitet. Även ur konsumenternas synpunkt är det angeläget att priset på gasolen icke sättes för högt. Särskilt för hushållen på landsbygden är det betydelsefullt att kunna erhålla ett billigt och arbetsbesparande hushållsbränsle. De utomstående företag, som för närvarande kunna tänkas komma i fråga att omhändertaga gasoldistributionen, kunna givetvis icke ha samma intresse som skifferoljebolaget att hålla nere priset på gasolen. Nu angivna skäl tala således för att skifferoljebolaget handhar gasoldistributionen i egen regi.

I detta sammanhang vill jag även erinra om att oljeutredningen 1945 föreslagit, att ett statligt monopolbolag skall bildas för handeln med till en början brännolja men sedermera även eventuellt smörjolja samt att detta bolag skall vara skyldigt att inlösa oljeföretagens egendom. Oljeutredningen har vidare framhållit, att spørsmålet i vilken utsträckning andra produkter än bränn- och smörjolja borde ingå i monopolbolagets verksamhet, borde bli föremål för övervägande av bolagets styrelse. Till oljeutredningens förslag har ståndpunkt ännu icke fattats. Det är uppenbart, att det under sådana förhållanden icke är lämpligt, att förhandlingar nu upptagas med ett eller flera företag inom oljebranschen angående överta-

gande av gasoldistributionen. På grund av de långa leveranstiderna på ifrågavarande materiel kunna emellertid beställningarna icke uppskjutas till dess ställning tagits till oljeutredningens förslag. För närvarande synes det enda praktiska alternativet därför vara att skifferoljebolaget snarast vidtager åtgärder i syfte att omhändertaga gasoldistributionen i egen regi. Skulle det senare visa sig önskvärt, att gasoldistributionen överlåtes till monopolbolaget eller eventuellt annat företag, kan detta med fördel övertaga den av skifferoljebolaget beställda materielen.

Med hänvisning till vad jag anfört ansluter jag mig till styrelsens förslag att bolaget skall omhänderha gasoldistributionen i egen regi.

Det totala kapitalbehovet för genomförande av styrelsens förslag har uppskattats till omkring 4 000 000 kronor. Enligt vad jag inhämtat torde, därest materielen beställes inom den närmaste tiden, större delen av det beräknade beloppet erfordras under loppet av nästa budgetår.

Vad härefter angår styrelsens förslag beträffande utvidgning av anläggningarna vid Kvarntorp för tillverkning av kemisk-tekniska produkter må erinras om att kommissionen för ekonomisk efterkrigsplanering redan i utlåtande den 7 februari 1945 över en av styrelsen gjord framställning rörande den fortsatta driften vid Kvarntorp framhållit, att exploaterandet av skiffertillgångarna kunde ge vårt land stora möjligheter på det kemisk-tekniska området, vilka på nuvarande stadium vore svåra att överblicka. Jag vill även framhålla angelägenheten av att skifferoljeaktiebolaget beredes möjlighet att snarast upptaga tillverkningen på ifrågavarande område. En sådan tillverkning skulle tillföra marknaden värdefulla produkter, som ha ett mycket vidsträckt användningsområde och för närvarande äro svåra att uppbringa. Av utredningen i ärendet får anses framgå att goda utsikter finnas för ett tillfredsställande ekonomiskt utfall av tillverkningen. Med hänsyn till det sålunda anförda synes det önskvärt att även i rådande investeringsläge överväga den utbyggnad, som styrelsen föreslagit.

Inom bolaget har forskningsarbetet på det kemisk-tekniska området nu kommit så långt, att styrelsen för bolaget ansett sig böra föreslå en utbyggnad enligt ett program, som innefattar två framställningsmetoder. Det är styrelsens avsikt att senare framlägga definitivt förslag om ytterligare utvidgning, baserad på en tredje tillverkningsmetod. Jag har inledningsvis framhållit önskvärdheten av att ett statligt företags ledning beredes ett visst mått av frihet att vidtaga dispositioner av brådskande natur. Den kemisk-tekniska industrien befinner sig på snabb frammarsch. Om bolaget skall kunna hävda sig i konkurrensen, måste dess ledning givas sådana möjligheter till självständigt handlande, att bolaget icke hämmas i sin utveckling på området. Såsom styrelsen framhållit är det ur kapitalkostnadssynpunkt av största värde att de olika utbyggnadsetapperna gripa in i varandra på ett rationellt och tekniskt riktigt sätt. Jag vill därför, även om styrelsen icke nu kan framlägga detaljerade utbyggnadsplaner, förorda att en utbyggnad kommer till stånd i huvudsaklig överensstämmelse med de av styrelsen angivna riktlinjerna. Jag förutsätter emellertid, att styrelsen innan den fattar beslut rörande utbygg-

nad enligt de olika utbyggnadsetapperna inhämtar Kungl. Maj:ts godkännande därav. Kostnaderna för samtliga tre utbyggnadsetapper uppskattas av styrelsen till i runt tal 6 000 000 kronor.

Bolagets sammanlagda kapitalbehov för genomförande av de av styrelsen nu framlagda förslagen kan således beräknas till i runt tal (4 000 000 + 6 000 000 =) 10 000 000 kronor. En del av de föreslagna investeringarna måste anses ha anläggningskaraktär. Denna del torde därför i princip böra tillskjutas i form av aktiekapital, medan återstoden bör finansieras i första hand med egna medel och i andra hand genom upptagande av lån. Styrelsen har såsom tidigare nämnts föreslagit, att finansieringen av de ifrågasatta investeringarna tills vidare skulle ske genom upplåning mot pantförskrivning av in-teckningar i bolagets egendom samt att frågan om aktiekapitalets ökning skulle upptagas till avgörande vid en senare tidpunkt, då bättre kunde överblickas i vilken utsträckning en dylik ökning vore erforderlig. Då bolaget befinner sig i en rekonstruktionsperiod och därför icke bör belastas med en alltför tyngande upplåning, anser jag emellertid lämpligt, att finansieringen för närvarande icke sker enbart genom upplåning utan att redan nu en viss del av det erforderliga beloppet tillskjutes i form av aktiekapital. Det är givetvis vanskligt att nu mera exakt bestämma denna del, bland annat med hänsyn till att gasoldistributionen i en framtid möjligen kan komma att överföras till annat företag. Ökningen av aktiekapitalet bör därför icke vara för stor. Å andra sidan bör aktieteckningen anpassas så, att låneskulden icke blir oproportionerligt stor i förhållande till det egna kapitalet. Detta utgör efter rekonstruktionen 1946 20 000 000 kronor i aktiekapital, vartill kommer en reservfond på 5 500 000 kronor. Vid en avvägning av angivna synpunkter anser jag mig böra förorda, att höjningen av aktiekapitalet bestämmes till 3 000 000 kronor. Vad beträffar återstoden av kapitalanskaffningen anser jag att bolaget, i enlighet med vad jag inledningsvis anfört rörande de statliga företagens verksamhet, bör äga rätt att i den mån egna medel icke stå till förfogande upptaga lån mot pantförskrivning av in-teckningar i bolagets egendom för genomförandet av det av styrelsen framlagda programmet. Frågan om en konsolidering av låneskulden kan lämpligen anstå, till dess att bolagets vid förra årets riksdag beslutade rationaliseringsprogram genomförts och erfarenhet vunnits rörande gasoldistributionen.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Teckning av ytterligare aktier i Svenska skifferolje-aktiebolaget* under kapitalbudgeten, fonden för statens aktier, för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 3 000 000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Ivan Eckersten.
